

prof. dr hab. Bogdan Zeler
Instytut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja dorobku naukowego dr. Eryka Pieszaka w postępowaniu habilitacyjnym

Informacje ogólne

Droga naukowa dr. Eryka Pieszaka związana jest z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1995 roku uzyskał tytuł Magistra Filozofii. W 1999 roku otrzymał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o poznaniu i komunikacji, przygotowując pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Grzegorzczak rozprawę na temat „Trzy dyskursy w spotkaniu z Innym”. Po uzyskaniu stopnia doktora podjął pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Wschodnim Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu na stanowisku adiunkta. W latach 2000-2005 pracował jako adiunkt w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu. Dr Eryk Pieszak w 2013 roku podjął próbę uzyskania stopnia dr. habilitowanego w zakresie kulturoznawstwa na podstawie książki zatytułowanej „Człowiek i społeczeństwo konsumpcyjne. Dyskursy. Postępowanie to zakończyło się niepowodzeniem, niestety nie jestem w stanie określić zależności między tą książką a rozprawą wskazaną jako osiągnięcie naukowe w obecnej procedurze habilitacyjnej.

Opis osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe Habilitant przedstawił swoją książkę zatytułowaną „Społeczeństwo konsumpcyjne- społeczeństwo potrzeb”. W kolejnych rozdziałach autor charakteryzuje potrzebę badania społeczeństwa konsumpcyjnego, potrzebę bezpieczeństwa, potrzebę przynależności i miłości, szacunku i uznania, samorealizacji i transcendencji. Zakreślając podstawy metodologiczne swojej rozprawy sięga do myśli

Webera , stwierdzając jednak dość arbitralnie, że „w obrębie tego zagadnienia jest wiele niejasności i powiazań z innymi kwestiami, których na pewno nie da się uchwycić. Jednak nie jest tu najistotniejszy brak możliwości dania ostatecznych, pełnych odpowiedzi. Jak twierdzi M. Weber takim wymaganiom nauka sprostać nie może i my tutaj także nie będziemy do tego dążyć”(s 14). Wydaje się, że owo powołanie na autorytet nie w pełni uzasadnia braki metodologiczne pracy.

Hierarchie potrzeb prezentowanych przez członków społeczeństwa konsumpcyjnego określa autor sięgając do koncepcji Maslowa, poszerzając ją o elementy związane z transcendencją. Wydaje się, że koncepcja ta została przyjęta bez głębszej refleksji. Nie podjęto także próby jej oceny.

Doktor Eryk Pieszak swoje dociekania lokuje na płaszczyźnie interdyscyplinarnej: ekonomicznej, politologicznej, filozoficznej, socjologicznej, kulturoznawczej, teologicznej, komunikacyjnej, medioznawczej, teorii zarządzania. W zasadzie taką postawę badawczą można by byłoby uznać za zaletę. Stosowanie jednak tak wielu hermeneutyk progresywnych powoduje, że przedstawione wywody mają charakter chaotyczny. Należałoby jedną z nich wybrać za dominującą i w jej kontekście przeprowadzić charakterystykę opisanego zjawiska.

Habilitant dobrze orientuje się w stanie badań nad opisywanym zjawiskiem konsumpcjonizmu, bogato cytuje teksty mu poświęcone i opatruje je komentarzem , który niestety często ma charakter wtrąceń eseistycznych czy wręcz felietonowych, które właściwe byłyby bardziej w tekście o charakterze popularyzatorskim. Nie mogą one zastąpić wyników konkretnych badań, których niestety w pracy nie znajdujemy. Książka ma więc charakter referujący, co być może nadaje jej pewien wymiar dydaktyczny, ale z pewnością nie wskazuje nowych horyzontów badawczych. Narracja ma charakter nawracający, w pracy mnożą się stwierdzenia np. jak stwierdziliśmy, powracając do etc., co utrudnia lekturę. Również kończące książkę wnioski są w zasadzie powtórzeniem(bardzo obszernym) wcześniejszych rozważań. Pisz dr Pieszak” Podkreślmy jeszcze raz, iż społeczeństwo konsumpcyjne nie jest społeczeństwem jednorodnym. Składa się zarówno z konsumentów, jak i z ich oponentów. Może się zdarzyć, że są to te same osoby w różnym czasie , a nawet może im się wydawać, że są krytykami konsumpcji, gdy tak naprawdę są jej uczestnikami. Samo pomieszanie konsumentów i nie konsumentów powoduje zwielokrotnienie konsumpcji. Ponieważ sam widok niewtajemniczonych, tych którym się

nie udało konsumować powoduje większe dążenie do osiągnięcia cel, choćby kolejne próby dawały niewielkie zaspokojenie. Trzeba tylko nawrócić tych, którzy nie wierzą w konsumpcję...”(s. 395-396) .

Przytaczam ten końcowy akapit książki, bowiem jak się wydaje dobrze ilustruje zarówno sposób wnioskowania autora, z którym czasem trudno się zgodzić, jak i właściwości jego stylu.

Zdziwienie budzi również fakt, że czasowe ramy badanego zjawiska zamyka dr Pieszak na pierwszej dekadzie XX wieku, o czym zaświadcza choćby przywołana bibliografia, kończąca się na książce Habilitanta z 2013 roku. A przecież w okresie ostatnich dwudziestu lat w związku z pojawieniem się społeczeństwa informacyjnego i cyfryzacji pojawił się cały szereg zjawisk z problemami konsumpcji związanymi. Dla przykładu z powstaniem nowych mediów pojawiło się zjawisko e- zakupów. Problemy związane z potrzebą bezpieczeństwa, o której pisze dr Pieszak rozszerzyć należy o zjawiska fake newsa, bańki informacyjnej i działania hakerów. Media społecznościowe wykreowały kult osób zamożnych i podporządkowujących się zasadom najnowszej mody dyktowanej przez freelancerów. Nasilają się zjawiska związane z kwestią określaną jako Industria 4.0, robotyzacją, sztuczną inteligencją, które sprawiają, że człowiek będzie dysponował coraz większą ilością wolnego czasu ,a w związku z tym rozwinie się u niego potrzeba jego spędzania (gry i grywalizacja). Do rangi pierwszoplanowej urastają potrzeby związane z nurtami ekologicznymi i klimatycznymi. Coraz częściej informacja łączy się z rozrywką o czym zaświadcza różnorodne formy infotainmentu. Życie religijne w dużej części przenosi się do Sieci, gdzie zaspakajane są potrzeby duchowe jej użytkowników.

Niestety dr Pieszak tym zjawiskom nie poświęca zbyt wiele miejsca.

Zaniepokojenie budzi również fakt, że w 2013 roku dr Eryk Pieszak opublikował książkę o bardzo zbliżonej tematyce i nie przedstawił jej w materiałach otrzymanych przez recenzentów. Podobnie ma się rzecz z częścią artykułów naukowych poświęconych konsumpcji. Fragmenty artykułu “The need for safety and the development of consumerism in Poland” zostały przeniesione do rozdziału 5 książki habilitacyjnej. Pozostałych artykułów o tej tematyce autor nie przekazał w materiałach do oceny .

Reasumując, książka „ Społeczeństwo konsumpcyjne- społeczeństwo potrzeb”, choć zaświadcza o dużym wkładzie pracy autora i zbiera w pewnym stopniu stan wiedzy o

analizowanych zjawiskach, nie wnosi znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny: kulturoznawstwo.

Ocena dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora

Na dorobek naukowy dr. Eryka Pieszaka składają się trzy monografie autorskie, 35 artykułów o charakterze naukowym, opublikowanych po uzyskaniu doktoratu. Pierwsza z książek zatytułowana „Trzy dyskursy o spotkaniu z Innym” ukazała się w wydawnictwie PTPN w Poznaniu w 2003 roku. Stanowi ona – jak stwierdza habilitant w autoreferacie – zmienioną wersję dysertacji doktorskiej. W 2013 roku ukazała się druga z książek dr. Pieszaka zatytułowana „Człowiek i społeczeństwo konsumpcyjne. Dyskursy.” wydana w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2013 roku. W 2018 roku autor opublikował monografię „Społeczeństwo konsumpcyjne-społeczeństwo potrzeb” nakładem Instytutu Wschodniego UAM w Poznaniu, wskazaną jako osiągnięcie naukowe w niniejszym postępowaniu habilitacyjnym.

W materiałach dostarczonych przez habilitanta znalazła się jedynie ostatnia z monografii, co uniemożliwia niestety ocenę pozostałych książek. Podobnie ma się rzecz z pozostałymi publikacjami Autora, który do oceny przekazał 17 artykułów czyli połowę dorobku.

Dokonania badawcze doktora Pieszaka zogniskowane są wokół kilku nawracających zagadnień. Pierwsza grupa to publikacje powiązane refleksją o charakterze filozoficznym, związane z osobą i twórczością Witolda Gombrowicza. Wydaje się, że stanowią one odbicie zainteresowań Autora związanych z pracą magisterską Gombrowiczowi poświęconą. Przykładem mogą być : artykuł opublikowany w Sensus Historiae zatytułowany „ Między młodym a Bogiem, między Kronosem a Dziennikiem- Gombrowicz i pełna świadomość czynów, czyli prawda , której nie ma i ‘ Prawda sama się pisze , czyli czym jest sztuka według Gombrowicza”.

Druga kategoria tekstów to artykuły związane z zainteresowaniem autora filozofią dialogu, zwłaszcza myślą Emanuela Lévinasa, o których powstała dysertacja doktorska, a także myślą takich filozofów jak Scheller , Szestow np. artykuł” Nie- świadomość- Schelerowska kategoria spotkania ponad świadomością.”.

Trzeci krąg tematyczny podejmowany w badaniach doktora Pieszaka nawiązuje do istotnej dziś problematyki związanej z bezpieczeństwem i terroryzmem. Tu zaliczyć można artykuły

opublikowane w języku angielskim: „ Reading Terrorism”, „ Safety Impossible”, „Cultural and Ethical Aspects of Terrorism”, „ Who is Afraid of Whom”.

W ostatnich latach w centrum zainteresowań badawczych Habilitanta znalazły się problemy związane ze zjawiskiem społeczeństwa konsumpcyjnego „ Zmiany w obrębie religijności – między sklepem a nową narracją”, „ EUROPE- FROM THE REVOLT OF THE MASSES TO THE GLOBAL CONSUMPTION”.

Dorobek doktora Eryka Pieszaka pod względem ilościowym można uznać za wystarczający. Ma on charakter interdyscyplinarny , co – jak wskazałem wyżej – nie zawsze działa na korzyść badacza i wartość prezentowanego dorobku. Wydaje się, że sam autor jest tego świadomy, gdyż charakteryzując swój rozwój naukowy w kilku miejscach pisze o zmianach planów badawczych i nie do końca zrealizowanych planach w tym zakresie.

Powstaje również pytanie w jakim stopniu ten 20-letni dorobek stanowi rozwinięcie osiągnięć habilitanta związanych z kolejnymi pracami na tytuł magistra i stopień doktora , czy też jest powieleniem sądu w nich zawartych . Przesłane materiały a w zasadzie to , czego w nich nie odnajdujemy nie pozwalają na sformułowanie jednoznacznej odpowiedzi. Doktor Eryk Pieszak wygłosił referaty na 20 konferencjach naukowych, co – biorąc pod uwagę wspomniany okres 20 lat, które minęły od uzyskania doktoratu wydaje się osiągnięciem dość skromnym. Oceniając działalność i dorobek naukowy habilitanta, za największy problem należy uznać „ lokalność tych dokonań”. Większość publikacji oraz konferencji w których uczestniczył związana jest z Poznaniem i uczelniami na których pracuje. Nieliczne są wyjazdy do ośrodków w Bydgoszczy, czy Lublinie.

Dr Pieszak nie pozyskał, ani nie uczestniczył w żadnym grantie badawczym.

Ocenę dorobku naukowego habilitanta w sposób zasadniczy obniża brak jakichkolwiek kontaktów z ośrodkami naukowymi za granicą. Dr Pieszak nie wziął udziału w ani jednej konferencji międzynarodowej poza granicami kraju, co musi dziwić u badacza zajmującego się zagadnieniami związanymi z procesami globalizacji czy międzynarodowego terroryzmu.

Ocena działalności organizacyjnej, dydaktycznej i popularyzatorskiej

Doktor Eryk Pieszak jest doświadczonym dydaktykiem. Prowadził zajęcia z następujących przedmiotów: Historia filozofii, filozofia kultury, psychologia społeczna, edukacja medialna, psychospołeczne wywieranie wpływu, reklama w ujęciu psycho- społecznym,

myślenie twórcze w organizacji, trening interpersonalny, podstawy marketingu, psychologia w marketingu, szanse i zagrożenia dla rozwoju regionu kaukaskiego, zmiany gospodarcze w regionie nadbałtyckim, zmiany ekonomiczno- kulturowe na Kaukazie, technologie informacyjne, konsument i konsumpcja. Dziwić może brak w tym zestawie proseminariów i seminariów licencjackich i magisterskich, skoro jak oświadcza Habilitant wypromował około 100 absolwentów uczelni w których pracował. W nauczaniu stosuje interesujące metody min. e-learning. Zajmuje się również popularyzacją nauki .Koordynował działania w ramach Festiwalu nauki i sztuki oraz Nocy Naukowców.

Dr Pieszak zajmuje się koordynacją wyjazdów studentów w ramach programu Erasmus. Był współorganizatorem konferencji naukowych, współpracuje z przedstawicielami biznesu.

Dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski habilitanta należy ocenić pozytywnie.

Konkluzja

Konkludując, pozytywnie ocenić należy działalność dydaktyczną i organizacyjną Habilitanta. Dokonanie habilitacyjne przedstawione przez dr. Pieszaka oraz jego dotychczasowe dokonania badawcze oceniam jako niewystarczające. Podobnie negatywnie należy ocenić brak aktywności na forum międzynarodowym, a także w obszarze pozyskiwania grantów i zarządzania nimi. Nie spełnia on kryteriów, dotyczących udziału w ogólnopolskich lub międzynarodowych projektach badawczych. Jestem więc przeciwko przyznaniu dr. Erykowi Pieszakowi tytułu doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie: kulturoznawstwo.

Katowice, 31.01 2020

